

Kýrklar Meclisi ve bađlý olarak Musahipliđin Tarihi

Alevi toplu tapýnması Cem'in kökeni olan Kýrklar Meclisi ve bađlý olarak Musahipliđin Tarihsel Gerçekliđi

Bilindiđi gibi Görgü Ceminin bir diđer adı da Kýrklar Cemi'dir. Alevi inanç geleneđi, Görgü Cemi'nin kökenini Muhammed Peygamberin Miraç'tan döndüđünde Kýrklar Cemi'ne alýnýpna bađlamaktadır.

Sünni ve Bii geleneđinde Mirac olgusunun , biçimi ve sayýsý üzerinde çok sayýda rivayet vardır. Biri Mekke, diđeri Medine'de olmak üzere en az iki kez Muhammed'in Miraca çıktigından tutunuz da, Peygamberin, ikisi Mekke'de, 118'i Medine'de olmak üzere tam 120 kez Mirac yapadýđına dair bir hadisten bile söz edilmektedir.

Kuran-ın XVII. ve LIII. surelerinin sadece iki ayetinde geçen Miraç olayının Alevi-Bektabiler tarafından anlatýlýp da yapılan yorumu da Sünni ve Bii'lerinden çok farklıdır.

Cebrail Tanrýnın kendisine görünmek istediđi haberini getirir. Yýldýrým gibi hýzly uçan kanatly at, Burak'a binerek göđe yükselir. Muhammed kendisini Kudüs'de Süleyman Peygamberin tapýnađý (Kuran'da Mescid-ül Aksa adı geçmektedir) üzerinde uçarken bulur ve nurdan bir merdiven görür. Ve merdivene týrmanarak Tanrýyla bulupmaya çıkar. Yedinci kata çıktığında, Tanrý katýna varmadan önüne heybetli bir arslan dikilir, bu Ali'dir. Kükrer býrakmaz onu. (Ýmamlardan rivayet edilen Bii Mirac anlatýlarýnda da Peygamberin çeşitli biçimlerde Ali ile karþılaþması vardır; ama sadece Anadolu Alevi geleneđinde Ali'yi arslan donunda gördüđü anlatýlýr) Peygamber arslandan çekinir; mühür yüzüđünü(hatem) ađzına vermesini fýsýldar kulađına Cebrail. Ýmam Cafer Sadýk Buyruđu'nda ve birçok ozanın "miraçname"adı verilen nefeslerinde ayrıntýlarýný bulabiliriz.

Muhammed Miraç dönüpünde Kýrklar sohbeteyken kapýlarýný çalar. Burada geçtiđi anlatýlan konupmaları ve arþ-ý ala'da, yani göđün en yüksek katýnda geçen bu metafiziksel olaylarý Dede'lerden dinlememiþ, ya da Buyruk'tan okumamýþ Alevi can yoktur. Kýrklar Meclisi'nde Ali çıkarıp yüzüđünü(hatem) geri verince, Muhammed onun büyüklüđünü tasdik edip "Ey ashaplar, gerçek Ali'dedir; Ali'ye varýn, ondan isteyin dileklerinizi"der. Kýrklar ikrar verip ikiþer ikiþer musahib tutarak, Ali'ye talip olurlar. Muhammed de Cebrail'in rehberliđiyle Ali ile kardaplyk olur. Yer gökle, Cebrail Adem peygamberle, Muhammed Ali ile musahiptir artýk.

Alevi inanç söylenceleri arasýnda çok önemli bir yeri olan bu göksel Kýrklar Meclisi olgusu, Peygamberin Ýslamý yaymaya ve yapatmaya çalistigi Mekke dönemindeki kendisine bađly ilk kýrk inananla yaptýđý gizli toplantý ve tapýnmaların, toplum bilincinde kutsanýp mitoslaþtırýlmasıdır. Bunun Ýlk örneğini 8.yüzyýlın ortalarýnda Ýmam Muhammed Bakýr ve Cafer Sadýk döneminde yazýlmýþ Ummu'l Kitab'da görüyoruz; Adem yaratýlmadan önce (yaratýlyp ötesinde) Tanrý'nın kendi nurundan yaptýđý ve kendi tahtýnın en yakýnındaki kubbeye yerleptirdiđi Ehlibeyt beþlisi dýbýnda, onlara bađly ve 12 nakib, 28 necib tanýmlamasýyla(kýrklar), 1000 renkli Beyazlyk denizinde yapayan, farklı

renklerde nurdan ruhsal varlıklar olarak burada geçen Salman, Mikdad, Abu Zer, Ammar vb. verilen adlar göstermektedir ki bunlar, Peygambere ilk inanan gerçek Kırklardan başkası değildir.

Mekke'de ilk İslam topluluğunun tapınma yeri yoktu. İbn Hişam'ın (ö.828) Siyar-ı Nebi'sine (s. 159, 190) göre, [1] İslam Peygamberi yaklaşık 13 yıllık Mekke döneminde, ancak yarısında tamamladığı kadınlı erkekli kırk kişilik inananlarıyla kendi evinde, Mekke'nin en dar ve gizli sokaklarında bulabildiği uygun bir mekanda ya da bir mağarada tapınma düzenlemeye başlamıştır. Miraçla birlikte geldiği bildirilen akşam, gece ve sabah olarak Tanrıya dua etmeyi, (salatı) anlatabiliyor ki, putperest Mekkelilerin ağır baskıları yüzünden, kendilerini güvenceye aldıkları zamanlarda akşamdan başlayarak sabaha kadar toplu tapınma biçiminde yerine getiriyorlardı.

Bilginler Miraç olgusu ya da mucizesi tarihinin, Muhammed'in peygamberliğinin 6.yılı ya da Hicret'ten 4 yıl önce olması gerektiği üzerinde anlaşılır. Birincisi, 616 yılı Kırkların, yani ilk İslamların sayısının katılan bir kişi ile kırka tamamlandığı tarihtir. Artık Kırklar Meclisi kurulmuştur. Yukarıda söylenen gizli yerlerde geceleri cem olup, hem gizlice ibadetlerini yapıyor hem de gündüz bulabildikleri, çeşitli biçimlerde sağlayabildikleri günlük yiyecek ve içeceklerini paylaşıyor. Kupkusuz yarınki yapıları ve İslamı yayma hizmetlerinin planları da konuşulup tartışılıyordu. Bu kırkı tamamlayan kişi Khattab oğlu Ömer idi. İbn Hişam'ın kitabından başka, Ykhvan as-Safa &da (IV.Risale 16.kısım) dahi bu kısa açıklama vardır:

"Peygamber ilk kez misyonu ve propaganda eylemine Hatice ile başladı, sonra vasisi Ali, dostu Ebubekir, Malik, Abuzer Buayp, Bilal, Salman, Mikdad, Cubeyr, Ammar, Basir ve diğerleriyle, bir kadının 39 erkekte oluşan bir topluluk (Alevi inanç geleneğinde bu sayı 19 kadının 21 erkek olarak gösterilmektedir) oluncaya kadar sürdürdü. Peygamber, ya Abu Cehil'in ya da Ömer'in din değiştirecek İslamın güçlendirilmesi için Tanrıya yalvardı ve kırk kişi oldular: o zaman yüce davayı açıda vurdular (izharu d-dava)...€[2]

İlk Kırklar arasında adı geçen sahibilerden Ebubekir ile Ömer'in Ummu'nun Kitabı'taki 12 Nakib ve 28 Necib arasında adları bulunmamaktadır. Ayrıca Kolayni Usul-i Kafi'sinde, İmam Bakır'ın Salman, Mikdad, Abu Zer, Ammar Yesari gibi birkaçı dışında, diğer sahabilerin dinin kurucusu Dede'sine ihanet ettiklerini söylediğini yazmaktadır. Ömer bin Khattab, apağıda göreceğimiz gibi, Medine'de ilk toplu tapınmada, -isterseniz ilk Cem'de diyebilirsiniz-, ikrar verip Ensar'dan biriyle yol kardeşi (musahip) olmuştu. Ancak Ebubekir ve Ömer, ikisi de Peygamber'in cenazesini bile kaldırmadan verdikleri ikrarlarından döndüler.

Kırklar Meclisi, etkinliklerini ve toplantılarını gizli yürüterek Yesriblilerle ilişkiler geliştirmişti. Mekke gibi zengin ticaret toplumunun, kutsal inançları ve tüm değerler sistemini altüst eden İslam dininin bu ilk mensupları, elbetteki gizli bir örgüt gibi çalışacaktı. Bu bağlamda araştırmacı ve tarihçilerin, olayın bu yönünü görmek istemeyip, Kırklar Meclisi'ni ya toptan yadsımları, ya da hayali "göksel meclis" gibi değerlendirmelerini doğrusu yadırgıyoruz. Bu gizli meclis, özellikle Mekke ticaret aristokrasisi dışındaki yoksul kabile mensuplarını, Bedevileri ve yerli-yabancı emekçi köleleri İslama

çekebilmeleri için, yeni ve ebitlikçi, paylaşımcı bir sistemi öngören inanç ve toplu tapınma kuralları yaratmışlardır; İslami söylemle Peygambere vahiy yoluyla inen ayetlerin istedikleri ve öngördükleri düpünce ve eylemleriydi. Bu bir avuç insan, din kurucusunun önderliğinde ve kendilerini güvencede tutacak bir hizmet dağıylımı çerçevesinde, gizlice toplanıp, tapınıyor; konuşup, tartışıyor ve kendi kendilerini eğitiyorlardı.

Öbür yandan Hicret (göç) etmeye karar verdikleri, Yesrib (Medine) tarıyla uğraşan bir kabileler konfederasyonuydu ve toprağı ortak kullanıyorlardı. Ayrıca bazı kabileler Musevi oldu gibi aralarında yapayan Hıristiyanlar da bulunuyordu. Bu nedenlerden dolayı, sđđınma durumunda kalacakları bu topluma uygun değerler de geliştirmeliydiler. Böylece "Kırklar"söylencelerinde günümüze kadar ulaşan (simgesel) bir özüm tanesini kırka bölmek ya da ezip berbet yaparak, kırk kipiinin tatmasını sağlayacak bir bölümcülük ve birine neşter vurulunca hepsinde aynı acıyı duyuracak, kan çıkartacak kardeşlik ortamı olupmuş olan bu meclis Medine'ye tapınıp, daha da geliştirildi.

Medine'ye göç, tapınma yeri ve Kardeşlik tutma

Muhammed peygamber 622 yılında Medine'ye, 12'sini nakib (vekil) olarak orada dini yayma hizmeti için gönderdiğinden Kırklar'dan 28'ine ek olarak son birkaç yılda İslam'a yeni kazandırdıklarıyla birlikte 70'in az üzerinde Mekkeliyle göç etmişti. Burada ilk ip olarak tapınmalarını yapmak ve her türlü toplumsal, ekonomik ve güvenlik sorunlarını konuşmak için genip bir avlu yapırdı. Muhammed Mekke'den gelen tüm müslümanlarla (muhacir), bir yıl önce gönderdiği 12 kipiinin Medine'de İslama çevirdiği yerlileri (ensar) burada kardeşleştirdi. ünlü "Medine Vesikası"nın ikinci maddesiyle, tarihe mal olmuştur. Demek ki asıl zorunlu, yani farz olan, yazıya geçirilmiş bulunan tapınma "kardeşlik" tutmaktı. Bu kardeşlik, Medine toplumunun sosyo-ekonomik kopullarında, tapınma törenlerinin bir parçası olarak, ortak çalışıp, kazancı ortaklaşa kullanmak temelinde ömür boyu ailecek sürdürülecek yol ve inanç kardeşliğiydi. Ortodoks tarihçilerin "Muahat Akdi"(Kardeşlik Anlaşması) adını verdikleri bu tören, Alevi toplu tapınması GörgüCemi'nin en önemli kurumu Müshahipliđin kökenidir ve kesintisiz aynı ilkeler bağlamında "ikrar verme, yola girme ya da yolkardepi olma" ritüelleriyle günümüze değin sürmüştür.

Muhammed Hamidullah kardeşlik uygulamasını böyle anlatıyor:

"Mekkeli muhacirler için Hz. Peygamber bir genel toplantı tertipledi. Bu toplantıda her çalışan, eli ip tutan Medineli Müslümanın (Ensar), bir Mekkeli Müslümanı (Muhacir) 'kardeş edinmesi' teklifinde bulundu (Muahat Anlaşması). Buna göre iki tarafın aile mensupları, bu suretle ortaklaşa çalışacak, kazanacaklar ve hatta öz kardeşler, yeşenler ve başka akrabalar bertaraf etmek suretiyle birbirlerinin mirasçısı olacaklardı. Bulunan bu çare, bu usül senelerce devam etmiş" [3]

Profesör olayı sadece bir "ekonomik çare" gibi gösterip, kardeşlik tutmayı ilk İslam cemaatının toplu tapınmasının bir ögesi olduğunu görmek istemiyor. Her ne hikmetse ortodoks İslam bilginleri, Muhammed

Peygamberin her önemli kararı ve eylemini Tanrı'dan aldığı ayetlere bağlı olarak bu çok önemli ritüeli bir andlaşma maddesi olarak değerlendiriyorlar. Neyse ki yazar, kardeşlik uygulamasının yıllarca sürdürdüğü gerçeğini saklayamıyor. Bu ritüeller İslama girip, aydınlatıcı din kurucusunun huzurunda, ikrar verme/başlanma/andlaşma töreniydi ve de biçim ve öz olarak Alevi-Bektaşî inancında uygulanan Musahipliğin ilk örneğidir. Aynı zamanda bir çesit mal ve can ortaklığında güvenceye alınmış, toplumsal ve ekonomik bağlamda kurumsallaşmış olduğu kadar inanç ve yol kardeşliğidir. Örnek olarak verilen Mekke ticaret adamı Abdurrahman Avf ve Hattap oğlu Ömer ile kardeşleşen iki Medinelinin içtenlikle benimseyip herpeylerini bölüşmeye hazır olduklarını görmekteyiz. [4]

Bazı kaynaklarda farklı sayılar verilmesine rağmen, bilinen odur ki, Muhammed Peygamber 13 yıllık Mekke döneminde İslama çevirebildiği 70'in biraz üzerinde Mekke müslümanı ile Medine'ye göç etmişti. Yine her iki tarafta baba, oğul kardeş ve akrabaların bulunduğu Bedr savaşına katılan müslüman erkek sayısının yetmiş olduğu bilinmektedir. Böyle olunca ilk kardeşlik tutan muhacir ve ensar'dan müslüman sayısı 150 civarındaydı.

Bu ilk toplanma, "cem" olma (toplama) yerinin adı cami değil, mescid (secde edilen, niyaz yapılan yer) idi. Bu sırada küçük Kuba mescidinden sonra daha geniş bir avluya sahip Medine mescidini yaptırmış ve ilk geniş toplu tapınma kardeşlik ritüellerini, yani musahipliği burada gerçekleştirmiş bulunuyor. Alevilerin tapınma yeri olan Cemevi, bu ilk mescidin iblevlerini hala sürdürmektedir.

Muhammed'in Hakka yürümesiyle birlikte ikrarlarını bozan ve kendilerini halife ilan edenler tarafından meclis dağıtıldı. üyelerinin bir kısmı gaspçı yönetimin yanına geçti, Salman, Abu Zer, Kamber, Mikdad, Bilal vb. sadık kalanlar ise sürgünden sürgüne uğrayarak yapıldılar. Fatima'yı aynı yıl kaybeden Ali'ye ise 24 yıl boyunca tam bir gözaltı yapılmıştı.

Gerek Kırklar Meclisini ve gerekse Muhammed'in Medine'de gerçekleştirdiği inanç ve yol kardeşleri topluluğu uygulaması 9.yy. ortalarına doğru ilk kez Basra'da "Temizlik Kardeşleri" (Ykhvan-as Safa) adıyla örneklandı. İmam Cafer'in oğlu İmam İsmail soyundan bir gizli İmama bağlıydı bu gizli topluluk. Bir giriş töreniyle güvenilir, sınırlı adaylar kardeşler topluluğuna kabul ediliyordu. Yaklaşık iki kuşak boyunca süren bu topluluk, birisi geniş bir özet olmak üzere 53 Risale'den oluşturulmuş ve dönemin dünyasında bilinen tüm bilim ve felsefeleri, din ve inançları hakkında ayrıntılı bilgiler içeren dünyanın ilk ansiklopedisini hazırlayıp yayınlayarak kendi kendini feshetti.

Temizlik Kardeşleri'nin öngördüğü toplum tasarımı, ruhsal yapmanın, cennette ölümsüzleşen sonsuzluk hedefi üzerine kurulmuş mükemmelliğe ulaşması için tüm özellikleriyle cennetin nesnelleşmesi, dünyaya tapınmasıdır. "Bunun için Dünyayı ve insanlığı bozulmaktan ve bozan kuşaklardan (baş hedef Abbasiler olmak üzere tüm baskıcı yönetimlerden) kurtarmak gerekir". Ancak bu alanda başarılı olmak için de "din ve inançlar konusunda bilinçli ve gerçek bilimleri özümsemis bu alanlarda yetişmiş eğitimli, deneyim sahibi kardeşlere (Ykhvan) gereksinim vardır ve dinler, ancak mensubu topluluklarla karşılıklı

konuşup tartışmak ve yardımlaşmakla yükseltilebilir" (Ris. I.100, 140; Ris. IV.126) "Devleti Maneviyya" adıyla verilen bu toplum tasarımı Karmatiler tarafından 200 yıla yakın uygulanmış ve "eşitlik, özgürlük ve paylaşımcı ve rızalık düzen içinde insanların birbirlerini incitmeden yapıları Rıza Kenti (Ütopyası)" biçiminde Buyruk'ta yansıtılmıştır...

Ve ikrar verip musahip tutanlar, yol oğlu-yol evladı olurlar. Bu bağlamda "Yola Giriş" ya da "Yükinci Doğuş" olarak Musahipliği tanımlayan İlk yazılı kaynak ise erken (proto) İsmaililere dayanmaktadır. 879 yılında Güney Arabistan'a gönderilmiş ilk İsmaili daisi Mansur el Yemen (ölm. 914) olarak bilinen İbn Havbab'ın, "Kitab al-alim wa'l-Ghulam (Bilgin ve Öğrencisinin Kitabı)" adıyla yazdığı, İsmaili Aleviliđine girişin ilkelerini belirleyen yapıtta yola girişini, "yeni bir isimle, ikinci ya da yeniden doğuş" olarak tanımlandığı görüyoruz

Peygamberin Hakka yürümesiyle (Kırklar) Meclis düzeni ve kardeşlik/Musahiplik esasına dayanan İslamın toplumcu yönetimi, bu düzeni sürdürebilecek tek kişi Kırklar'ın başı olan Ali uzaklaştırdığına toptan yıkıldı. İslam özünden koparılarak iktidardaki kabile ve kabilelerin çıkarlarına hizmet eden din niteliğine sokuldu. Arkasından baskıcı Hanedan imparatorluklarının yönetim dini oldu...

İslam tarihi boyunca tüm (heterodoks) Alevi inançlı halk hareketleri, büyük başkaldırıların çoğu (görünüpte çıkışları ne olursa olsun) bu ilk ve gerçek İslamın yarattığı (sınıfsız)

toplumcu düzeninin özlemi ve uygulanması girişimleridir...

[1] Aktaran Mümtaz Ali Taceddin S. Ali, "Three Times Salat or Du'a", www.ismaili.net)

[2] Yves Marquet, La Philosophie Des Ikh wan al-Safa, etudes et documents, Alger, 1973, s.373)

[3] Muhammed Hamidullah, "Dagger";ev. Salih Tuđ, Resulullah Muhammed, 1992, s. 102-103

[4] Engineer, Asghar Ali, The Origin and Development of Islam 1988, s. 97, 99-105)

Kaynak:www.kizildelisultan.com